

אבי ברדוגו — עורך־דיון, דודו אלהרר — זמר ומפיק, תמי בן־עמי — דוגמנית, דויד הגואל — פקיד בכיר ואשר ביתן — מוציא לאור. כמושגים של החברה הישראלית הם אנשים שהצליחו. חלקם ילדי מעברות, חלקם לא. מה עבר עליהם בדרך אל ההצלחה?

תוצאות מישפטו של אבו־חצירא מיקדו מחדש את תשומת־הלב הציבורית ברגשי התיסכול, המרירות והזעם של המהגרים מהארצות הערביות. ביוני 81 טען שלמה צדוק בלהט: „אני שחור — אני דפוק! אין לי עבודה.“ דוקטור סמי סמוחה הוא סוציולוג, ארז ביטון — משורר,

מהתעורה אל הצמרת

ארז ביטון:

★ להתעורר כדי לראות

פציעתו היתה נקודת־מיפנה בחייו לא רק משום שהתעורר. כל עולמו השתנה כשנשלח לפנימייה. בבית־היגיון־עיוורים בירושלים עבר עליו המכשש הישראלי. „בבית־היגיון־עיוורים שונה שמי לארז. נתנו לי בגדים, סירקו אותי, החליפו לי זהות. התחלתי לחוות תרבות חדשה. להסיר מעלי את הדברים המארוקאיים. ניתקתי קשרי עם המישפחה, המאכלים, הלבוש, השפה.“

„הייתי המארוקאי היחיד במוסד. השם החדש היה בשבילי כמו עצצוע מבריק, מצוחצח. לגבי ההורים אני עדיין יעיש, אישיות שלמה קודמת.“

רק במוסד התחיל ארז להרגיש שלהיות מרוקאי זה דבר־מה פסול: „התחושה הזאת, שהאשכנזים יותר טובים מהמארוקאים, עברה אלי גם קודם. דרך האבא שלי. כל אלה שהיו בעמדות מימסדיות ושהיה צריך לפנות אליהם כדי להסתדר, היו אשכנזים. בבית־היגיון התחלתי לדבר ולחשוב כמו האחרים. התחמקתי מלענות מאיפה אני בא. בגבורת־הסתגלות של ילדים התחלתי לסגל לעצמי את מה שרצא לי ישראל. למדתי את זה מהר מאוד. התחלתי לדבר בחית רגילה. רציתי להיות נכון עד הסוף, והתפארתי בזה: הנה, לא מרגישים שאני מארוקאי. חושי בים שאני צבר.“

בבית־היגיון עבר ארז ערבוביה שלמה של חוויות. מצד אחד מצוקה ריגשית ובדידות, מצד שני גירויים אינטלקטואליים, שלא היה חשוף להם קודם. „קודם הייתי פרא, פרוץ לריצת רחוב. בבית־היגיון פגשתי את התרבות המערבית. בית ואת החוויה האסתטית המערבית. בגיל 14 כבר התחלתי לכתוב. נעשיתי יותר מדוד והתחלתי לשוטט בתוך עצמי, זיכרון הראייה התחיל לכבות בתוכי, וי־תחתי התחילה לצמוח תחושה של עיוורון. יותר שמיעה, מישוש, רגישות באמצעות הנפש. השירים היו מעין ריצה אל תוך עצמך וגם נסיון לפרוץ הסגר פסי, לרוץ אל המרחב.“

כשהיה בן עשרים, עבר ארז לירושלים ולמד פסיכולוגיה ועבודה סוציאלית ב־אוניברסיטה. מטרתו המוצהרת: לטפל באנשים שבאו מרקע דומה לשלו. בדיבדוב התחיל לכתוב שירה. „באוניברסיטה, בתהליך מזוון, הפכתי אקדמאי — ישראלי עם דוד מלא מלים לועזיות. תפסתי את העיכרון לפיו כמה שתצעק יותר מלים לועזיות, תהיה יותר תרבותי ויותר מתקדם.“

סמי סמוחה:

★ „לצאת משם!“

גם סמי סמוחה, שהיה בן 9 כשעלה מעיראק, זוכר ילדות קשה מאוד. ה־פגישה שלו עם המציאות הישראלית היתה מלווה זעזוע עמוק. 1951 היתה שנה של גשמים עזים ו־שיטפונות. סמי שוכן יחד עם שיבעת אחיו והוריו באוהל, במעברת כפראונו. ממול, מהעבר השני של הרחוב, התנוססה שורת בתים בודדים, מרווחים ויפים, ש־מסביבם גינות מטופחות.

סמי היה ילד מעברה. הוא דיבר ערבית ולא כל־כך הבין למה אבא, שהיה מנהל תחנת־רכבת בעיראק, עומד כל יום בתור בלישכת־העבודה. לסמי, שלמד בבית־הספר במעברה בכיתה שרוב התלמידים בה היו „מירוחיים“ — שוומי־עור, שחורי עיניים ושיער, לא היו הרבה סיכויים. הציאה מתוך שורת האוהלים הפרוצים לרוח, מבין המיטות המסודרות בצפיפות, מצילו של אב מ־ריגפש המחליף עבודה חדשות לבקרים היתה בבחינת חלום. לכל

ספר הנענע. הוא גם כתב את מרבית השירים ללהקת הברירה הטבעית. בשיריו הוא מתאר עולם של זיכרונות, המעוגנים בתרבות המאגרב. הדגש ביצירתו הוא על ריחות, תחושות וטעמים. הכתיבה שלו נובעת מליבו, נשפכת, מסתלסלת.

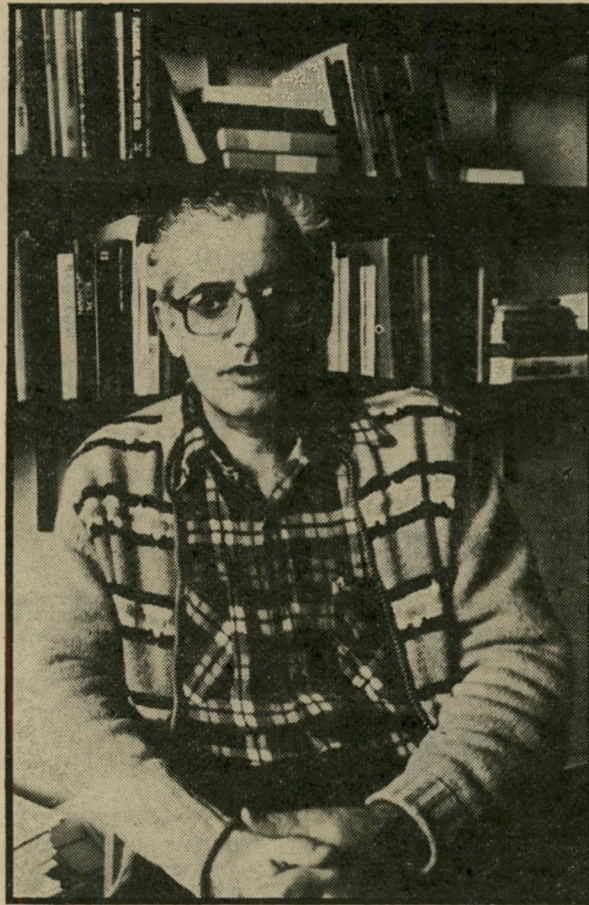
בגיל 6 הביאו אותו הוריו ממארוקו למעברה בלוד. קראו לו אז יעיש. כששיחק עם חבריו בשדה הפתוח, הם מצאו חפץ שלא עמדו על טיבו. יעיש החזיק אותו,

„אני שחור — אני דפוק. אני משכיל ואין לי עבודה.“ האם צדק, או שייחס כישלונות אישיים לצבע עורו?

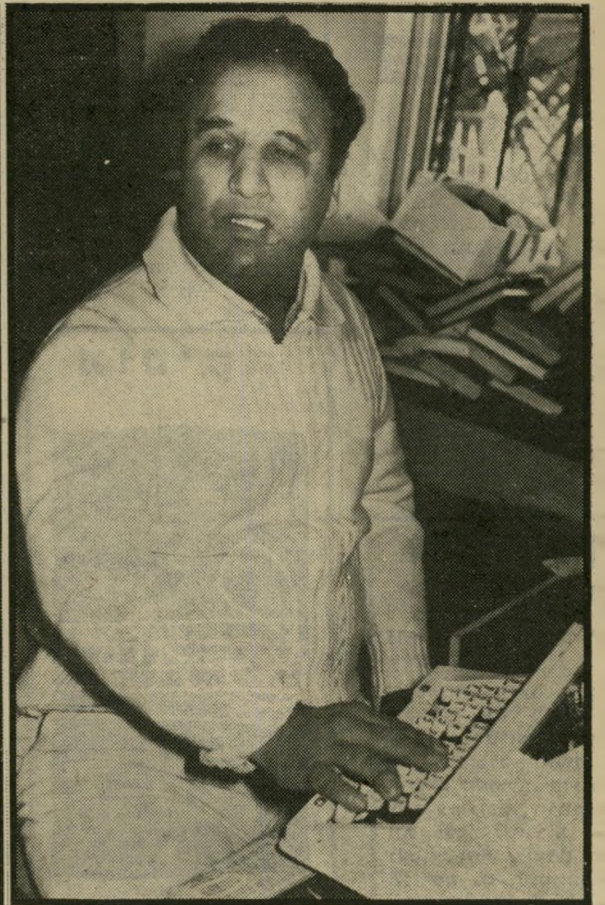
ארז ביטון, דודו אלהרר וסמי סמוחה היו ילדי מעברות. פירוש הדבר: צפיפות איומה, עוני, תת־תנאים ומצוקה כלכלית ונפשית. אבי ברדוגו, תמי בן־עמי ואשר ביתן נולדו בארץ. כולם סיפורי הצלחה בתחומם, כולכם משותף המוצא הלא־אירופי, הקרוי בטעות מיוזרחי.

הכחתו של דויד בן־גוריון בשנות ה־50, כי בתוך דור יעמוד בראש צה"ל רמטכ"ל תימני, סימלה יותר מכל את מעמדם החברתי של יוצאי הארצות הערביות בישראל.

רק למי שמצוי בתחתית הסולם החברתי נוהגים להבטיח הרים וגבעות — בעתיד הבלתי־מוגדר. רק מי שנחשב סביל, בלתי־בשל, נחות, וזכה ביחס פטרוני מתנשא. גם היום, 30 שנה אחרי גלי ההגירה

סוציולוג סמוחה אסרו עלי לדבר ערבית

משורר ביטון החליפו לי זהות

והתפץ — רימוניד — התפוצץ בפניו. יעיש התעורר. מאז השתנה עולמו של הילד בן ה־10. „עד אז, המיפגש שלי עם העולם הי־חיצון היה עם החנווני, המכולת והשכנה. כילד עברתי חוויה מעורבת של נוף מארוקאי בתוך נוף ישראלי. מצד אחד —

האם זכו בילדותם באותן הודמנויות כמו ילדים ממוצא אשכנזי? האם מסלול חייהם מאשר את הטענה כי כישלון או הצלחה קשורים רק ביכולתו האישית של כל אחד? ארז ביטון, 40, הוא משורר עיוור. על המפה הספרותית בארץ עלה ב־עזרת שני ספריו: מנחה מארוקאית ו־

ההמונית, אחרי הטראומה של ואדי־סאליב וקריאת־התיגר של הפנתרים השחורים, איש עדות המזרח המשמש קצין בכיר, מרצה, בנקאי, סופר או משורר, הוא בגדר חופעה המושכת תשומת־לב, הראויה ל־ציון. לפני שנה טען שלמה צדוק בלהט: